

end rond sleutelstukken uit het repertoire en met veel respect voor het verhaal dat die vertellen, toch een heel actuele betekenis en functie kan hebben: dank zij veel eigenzinnige scepsis tegenover de traditionele speel- en productievormen binnen dat klassieke theater, dank zij de inbreng van jonge generaties van open en geëngageerde performers. Anderzijds bestendigen de producties niet zomaar een status-quo: ze maken deel uit van de zoektocht van twee erg kritische regisseurs, die ervan overtuigd zijn dat opera en theater erg waardevol blijven, maar voortdurend onderzocht en ontwikkeld moeten worden als ze een toekomst willen hebben.

In *The Essential Radiancy*, een recentere tekst die werd gepubliceerd in *The Shifting Point*, probeert Peter Brook nog maar eens te formuleren welke richting het theater als kunstvorm volgens hem uit moet: 'I think that today the theatre must get away from creating another world, beyond the fourth wall into which the spectator can escape. It must attempt to create a more intense perception at the heart of our own world. If one wants the actor to be on a level with the world of the spectator, a performance has to become a meeting, a dynamic relationship between one group that has received special preparation and another group, the audience, that has not been prepared. Theatre only exists at the precise moment when these two worlds – that of the actors and that of the audience – meet: a society in miniature, a microcosm brought together every evening within a space. Theatre's role is to give this microcosm a burning and fleeting taste of another world, in which our present world is integrated and transformed.'

Misschien zegt dit fragment wel heel veel over wat de bedoelingen zijn geweest van Brook met *Don Giovanni* en van Chéreau met *Richard III*. Beiden kozen ze ervoor een gekend en inspirerend verhaal uit het repertoire te

vertellen, zonder dat verhaal echter te situeren in een illusoire wereld die losstaat van de wereld van het publiek. Op subtiele en gesofisticeerde wijze, en zonder rigoureuze, actualiserende ingrepen, streefden ze naar een speelstijl voor hun acteurs en een vorm voor de voorstelling die direct, natuurlijk én gecompliceerd zijn. Zo probeerden ze die verhalen midden in de leefwereld van de toeschouwers te plaatsen.

Drie kenmerken lijken cruciaal voor hun opzet. Allereerst een ijzersterke, heldere, respectvolle en een zeer diepgaande dramaturgie. Zelden was het zo duidelijk waarom Richard zo een vreselijk monster werd, zelden waren alle personages in *Don Giovanni* zo driedimensionaal en boeiend. Voorts gaven beide regisseurs absolute prioriteit aan de acteur en zijn levendig, direct spel. Enkel die acteur kan de innerlijke dynamiek van een personage en een stuk voelbaar maken. Tot slot was er de sobere en functionele vormgeving: geen decors, eenvoudige eenheidskostuums, en een heel doelgerichte belichting. Dank zij de keuze voor een voorstelling op locatie of, in het geval van *Don Giovanni*, voor de heel open ruimte van het Koninklijk Circus in Brussel, waar de zichtbaarheid echter niet altijd optimaal was, vervaagde het onderscheid tussen bühne en publieksruimte. De verbeelding van de toeschouwer werd dus gestimuleerd, eerder dan hem te confronteren met een afgelijnd en ingevuld beeld.

Al die elementen leidden ertoe dat vooral Brooks' *Don Giovanni* het in de kritiek hard te verduren kreeg. Geen toeval allicht: in de operawereld beangstigen zulke rigoureuze, consequente en afgemeten principes wel vaker. Té weinig ideeën, té geïnterioriseerd, eerder een lezing dan een encensering: dat waren enkele van de veelgehoorde verwijten. Toch werd dan allicht uit het oog verloren dat Brooks productie in haar bewuste beperkingen het stuk en het genre ook ontzettend verrijkte. In zijn

concentratie op het verhaal, de personages en de muziek verloor een operaproductie zich voor een keer niet in overbodige en megalomane bombast.

Toekomst

In het vorige nummer van Etcetera hield operarecensent Stephan Moens een mooi pleidooi voor 'een herontdekking van repertoire op een intelligente maar eenvoudige en nederige manier', en tegen 'de wrede beperking' van datzelfde repertoire dus.

Zou het kunnen dat er toch nog iets meer nodig is om het operagenre, en bij uitbreiding ook het theater, een toekomst te garanderen? Misschien kunnen we in het werk van Peter Brook en van Patrice Chéreau wel richtingen voor de toekomst vinden. Stephan Moens ziet 'mogelijkheden' voor de opera, zolang 'de huidige productiemethoden kunnen aangehouden worden (met andere woorden betaalbaar blijven)'. Allicht knelt daar al meteen het schoentje. Is het realistisch van te hopen, of er zelfs van uit te gaan, dat er voor die productiemethoden genoeg geld voorhanden zal blijven? Het zou wel eens kunnen dat de opera – en het theater in mindere mate – meer regisseurs als Brook en Chéreau nodig heeft, die het genre, zijn vormtaal en zijn gewoonten radicaal in vraag stellen. En die met producties als *Don Giovanni* en *Richard III* de moed hebben om zich toe te spitsen op een herontdekking van de essentie van het genre. Minder geld en tijd voor dure decors en kostuums, meer aandacht voor het werk van acteurs en zangers, en voor kritische reflectie en een onbevooroordeelde dramaturgie. Enkel met een aanpak die de ware kracht van opera en theater serieus neemt, maakt een herontdekking van het repertoire een kans.